

50 års observationer ved Rørvig Fuglestation

Begrebet 'fuglestation' dækker her hjemme over alt fra veletablerede fysiske fuglestationer med årelange serier af observationer og ringmærkning til lokale initiativer, hvor en gruppe lokale ornitologer ringmærker eller følger trækket.

Rørvig Fuglestation er ikke en fysisk fuglestation som for eksempel Blåvand, men netop et lokalt, meget prisværdigt initiativ iværksat af lokale ildsjæle, der gennem en meget lang periode – i dette tilfælde over 50 år – har fulgt og nøje registreret Rørvighalvøens fugle. Det har resulteret i en pragtfuld bog *Rørvig-halvøens fugle gennem 50 år*.

Det er ikke voldsomt meget, der gennem årene er publiceret fra DOFs fuglestationer. Kun Blåvand har publiceret rigtig meget i form af *Fuglene ved Blåvandshuk 1963-1992* samt mere end 25 videnskabelige analyser af trækket, men ellers er det småt med resultater.

Nu har Rørvig Fuglestation så sammenstillet observationerne fra 1973 til 2023. Nok tilfældigt er det i samme årrække, at Falsterbo Fuglestation har gennemført standardiserede tællinger (om efteråret), hvorfor en sammenligning af forekomstændringerne

er mulig; data fra Falsterbo findes på fuglestationens hjemmeside, men en større sammenstilling i bogform eksisterer fortsat ikke.

Rørvig Fuglestation har for de første årtier medtaget data fra de årlige rapporter fra stationen samt fra datidens lokalrapporter – et materiale der for sidstnævntes vedkommende nu er erstattet af data fra DOFbasen. At Rørvig-folket er en meget loyal og stabil størrelse, ses af, at en stor del af rapportørerne er de samme personer gennem de 50 år, bogen dækker.

Det, der gør *Rørvig Fuglestation gennem 50 år* helt unik, er samspillet mellem rene data og en næsten poetisk indfaldsvinkel, der gør læsningen til en fornøjelse. Her er ikke blot masser af konkrete informationer, men også plads til øjeblikke af oplevelser og beskrivelser af de enkelte arters adfærd på trækket – det hele suppleret med smukke fotos af landskaber og fugle fra Rørvig af især Klaus Bjerre.

Bogen indledes med en redegørelse for metoder og tilgang til bogen og efterfølges af en grundig beskrivelse af de enkelte lokaliteter. Herefter afsnit om trækket af rovfugle, øvrige artsgrupper, rastende småfugle, sjældne arter, havfugletrækket, efterårets

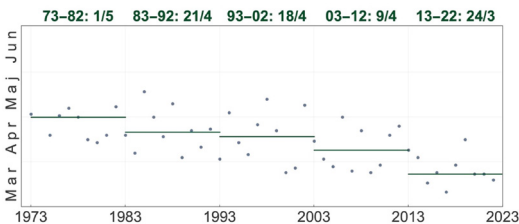
vadefugle, kysten i vinterhalvåret, udvalgte ynglefugle og slutter med en meget grundig omtale af Hovvig.

Alle afsnit er skrevet levende og engageret. Især imponerer afsnittene om trækket af rovfugle og havfugle. Her lægges en grundighed for dagen, jeg ikke mindes at have set fra andre træksteder herhjemme. Her bliver bogen et naturligt forbillede for fremtidige arbejder fra DOFs fuglelokaliteter.

Rovfugletrækket ved Rørvig er ikke uventet størst i vinde fra sydøst, men det betones, at også dagen efter en østenvindsperiode kan give stort træk af fugle, der allerede er blevet blæst mod Odsherred. De enkelte arters træk behandles både med diagrammer, der viser årlige udsving, trækperioder med mediandatoer, vindroser, største antal samt bemærkninger om trækkets dagsrytme. Således vises forskellen i dagsrytmen både for de fleste rovfugles vedkommende, og særligt for Vandrer-, Lærke- og Dværgefalk. Her ses, at Lærkefalkens træk klart er størst om eftermiddagen, og det er sådanne informationer, man kan tage med sig i felten og få glæde af. Logisk for de få, der allerede kender trækket i Nordsjælland – en guldgrube for de knapt så indviede, da informationer også gælder for hele Nordsjællands kyst mod øst til Gilleleje. Jeg har ikke set rovfugletrækket så koncentreret og pædagogisk behandlet andetsteds.

Det samme gælder for havfugletrækket. Ikke overraskende giver nordvestlig vind langt de største forekomster af havfugle, tydeligst for arter som Sule, Mallemuk og Storkjove, mens Sodfarvet Skråpe afviger lidt her, idet vind fra vest også giver en del. For netop Sodfarvet Skråpe – samt Almindelig Kjove – er dagsrekorderne de største sammenlignet med lokaliteter både langs den svenske vestkyst og Nordsjællands kyst.

Trækket af småfugle behandles ligeledes grundigt. Her bemærkes især de meget store udsving fra år til år, der tilsyneladende er endnu større end for rovfuglenes vedkommende. Som for rovfuglene kræves vinde fra

Graf med median-træktider pr. år og tiår for Trane, som viser, at forårstrækket nu kulminerer en måned tidligere end først i perioden.

sydøst for, at trækket bliver stort. Dette betyder naturligvis store forskelle fra år til år.

Eftersom bogen dækker perioden 1973-2023, er det for den interesserede oplagt at sammenligne med efterårets træk ved Falsterbo for at se eventuelle sammenhænge i udviklingen gennem perioden. Heri ligger der altid en fare. Ved Falsterbo gennemførtes et eksperiment. Fire kompetente træk-tællere blev anbragt i kort afstand fra hinanden for at tælle de træk-kende fugle. Resultaterne var overraskende forskellige de enkelte observatører imellem. Trækket ved Rørvig overvåges af folk med årelang erfaring – samme folk gennem flere årtier og ikke af forskellige observatører år for år med uens erfaringsgrundlag, som det ses på de fleste andre fuglestationer. Derved står Rørvigs resultater til troende på samme måde som Falsterbos, hvor samme observatører dækker lange perioder.

Sammenligner man siden trækket om efteråret ved Falsterbo med forårstrækket ved Rørvig, giver det mange sammenfaldende resultater. Eksempler på konstante tilbagegange begge steder er Fjeldvåge, Turteldue, Gråkrage, Stær og Hortulan. Og fremgange hos fx Havørn, glenter, Steppenhøg og Trane. Det er mere vanskeligt at forklare en tilsyneladende nedgang i trækket af Bog-/Kvækerfinke ved Rørvig, der ikke matches af en lignende nedgang om efteråret ved Falsterbo. Her spiller det ind, at Rørvig kræver mere specielle vejrforhold end ved Falsterbo, hvor vindens påvirkning betyder mindre, da stedet ligger mere centralt på trækruten. Dette er enkelte meget store år hos Engpiber ved Rørvig et eksempel på.

Bogen er i det hele tagen en guldgrube af informationer, der ikke har været alment kendte. Hvor mange var opmærksom på, at Islommens træk ved Rørvig er en lille parallel til trækket ved Skagen, og at op til 30000 Ederfugle er talt omkring halvøen i sene forår.

Rørvighalvøens fugle gennem 50 år sætter nye standarder: smukt produceret, engageret forfattet og ledsaget af smukke fotos. For første gang herhjemme har vi fået en let læselig, publikumsvenlig og stærkt motiverende grundig beskrivelse af især trækket på en af Danmarks klassiske træklokaliteter. Helt naturligt må den motivere til en lignende indsats på andre lokaliteter såsom Skagen, hvor træk-tællinger har pågået siden først i 1970'erne samt ved Gedser. Materialet findes.

Klaus Malling Olsen

Vejlernes foranderlige natur

Vejlerne er et af Danmarks bedst overvågede vådområder. Siden 2007 har et fast overvågningsprogram været gennemført med udgangspunkt i NOVANA-programmet, men hvor metoder og tællepunkter i området er de samme, som da Vejlernes Feltstation (der lukkede i 2003) fungerede. Overvågningen bliver udført af Institut for Ecoscience, Aarhus Universitet.

Vejlerne er store rørskove, vidstrakte enge og store søer. Men sammensætningen af arter er blevet noget anderledes i forhold til 1980'erne og '90'erne, og kradser man i overfladen, som forskere har gjort i de Østlige Vejler i en treårig undersøgelse 2019-22, viser det sig, at økologien i søerne er væsentligt ændret i forhold til for 20 år siden. Fosformængden er steget markant, plantesamfundene er ændret, så mængden af fx børsteblandet vandaks (der er vigtig føde for bl.a. svaner, Blishøne og Pibeand) er mere eller mindre erstattet af den mere tolerante aks-tusindblad. Sammensætningen af fiskearter er tillige ændret, så skalle nu dominerer. Det går hårdt ud over dafnier og andre alge-ædende organismer, hvilket har resulteret i algebefængte søer med ringere sigtedybde.

En anden markant forandring i forhold til 1980'erne

og '90'erne er, at der opholder sig et langt større antal Bramgæs på Vejlernes enge gennem en stor del af året, og Grågæs er igen i stort tal begyndt at benytte Vejlerne som en vigtig fældeplads i forsommeren. Det giver en markant påvirkning af engenes græshøjde i vadefuglenes yngletid. De 16 000 fældende Grågæs benytter ikke kun engene til fouragering, men gennemfører tillige deres svingfjersfældning i rørskovens søer, hvor de bl.a. fouragerer på de nyspirede grønne tagrør, hvilket er medvirkende til, at de åbne søer i rørskovene bliver større. Der er flere eksempler på, at tagrørsgræssende Grågæs har bevirket, at små øer i Vejlernes søer er blevet nedgræsset, så ynglende Hættemåger, Sølvmåger, Klyder og Fjordterne har kunnet etablere sig. Flere af øerne eksisterer imidlertid kun få år, da de bliver nedbrudt, formentlig af bølgepåvirkning.

Krondyr er også blevet en nøgleart i Vejlerne, hvor der siden 2011 har opholdt sig flere og flere rudler i rørskovene, hvor deres veksler og græsning har skabt områder med lysåben natur i den ellers tætte rørskov (Fig. 1). Det har haft positiv indvirkning på Plettet Rørvagtel, der siden 2016 har haft store bestande i

Fig. 1. Bygholm Nord den 24. maj 2024, hvor man kan se krondyrenes mange veksler samt den lysåbne natur i den tætte rørskov. Foto: HHN.

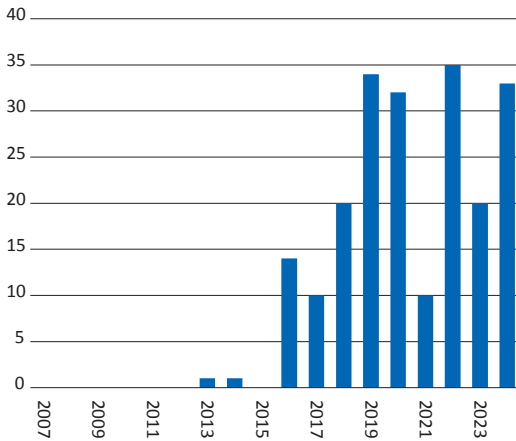

Fig. 2. Udviklingen i antallet af syngende Plettet Rørvagtel, Bygholm Nord 2007-24.

Bygholm Nord Rørskov (Fig. 2). Netop rørskovens tilstand har skabt flere relevante debatter. Indtil 1995 var kommerciel rørhøst en del af driften i Vejlerne. Man regnede det også for en fornuftig naturforvaltning bl.a. i forhold til fjernelse af biomasse og fornyelse af rørskoven. Men spørgsmålet er, om en urørt rørskov huser flere naturværdier? Spørgsmålet er også, om den nye situation med kronstyr og græssende Grågæs bidrager med noget helt nyt og spændende i form af nye naturligt skabte åbninger mv. Det er i hvert fald tankevækkende, at en art som Savisanger de seneste år kun er forekommet i rørskov og pilebuske, hvor der ikke har været rørhøst i snart 30 år. Den store ynglebestand af Trane trives også med de nye åbne områder i rørskovene, og i 2024 yngede Sangsvane for første gang i Vejlerne – netop i en af de nye søer i Bygholm Nord Rørskov. Forandringerne bliver fulgt tæt og evalueres hvert år af Aage V. Jensen Naturfond, Vejlernes Naturråd og Institut for Ecoscience, Aarhus Universitet.

Den grundige fugleovervågning og lange tælle-serie dokumenterer ændringerne i fugleforekomsterne antal og artssammensætning gennem årene. Trane yngler med en bestand på 16-20 par årligt (første

sikre ynglefund var i 2002), og efterårets forekomster af overnattende fugle nåede op på 700 i september 2024. Sølvhejre yngede for første gang i 2016 med et par. I 2024 yngede 43 par, og denne sommer fouragerede op til 130 fugle samtidig på Bygholmengen. Havørn yngler i nærområdet med minimum to par, men et stort antal ikke-ynglende fugle tilbringer nu lange perioder i Vejlerne, hvor de jager gæs, gæslinger, skadede ænder og Skarver. Vejlernes skarvbestand er nu nede på 556 par (2024), og visse dage kan mere end 30 Havørne opleves samtidig i Vejlerne.

Det er imidlertid ikke kun Skarv, der er gået tilbage. Især på Vejlernes enge sker områdets mest bemærkelsesværdige tilbagegange, hvor såvel Stor Kobbersneppe, Engrylle, Brushane og Rødben er gået tilbage. De seneste år har tilbagegangen været meget markant hos Stor Kobbersneppe, og Engrylle er begyndt at vise samme, dog knap så markante, tendens. Brushane er på et minimum, men er en art, der kan kvittere for gode forhold, hvis vandstand og græshøjde er optimale om foråret pga. artens nomadiske levevis. Fx blev der kun registreret en ynglende Brushøne i 2017, men 10 i 2018 og ni i 2024. Samme tilpasning efter forholdene oplever man hos andre engfuglearter som Klyde, Vibe og Havterne.

Engfuglenes generelle tilbagegang er den samme over det meste af Europa, men der arbejdes i Vejlerne på optimale vandstande, græsningstryk, variable græshøjder og bekæmpelse af ræv og mårhund. Forholdene i 2024, hvor der faldt meget regn både gennem foråret og sommeren, stod i skærende kontrast til de komplet andre vejrforhold i 2023, der betød tørke (Fig. 3). Det gør det umuligt at arbejde med en statisk drift af området i forhold til fx regulering af vandstand og antallet af kvæg på engene. Analyser af overvågningsresultaterne giver imidlertid klare anbefalinger at arbejde ud fra. I år har de våde forhold tydeligvis betydet en markant vækst i vegetationen på engene, og nogle steder ses opvækst af tagrør, andre steder mere moderate græshøjder, græstuer og blomstervækst. Det bliver spændende at se, hvordan det bliver taget imod af Vejlernes ynglefugle i 2025.

Henrik Haaning Nielsen, Avifauna Consult

Status for verdens vandrende dyrearter

Det er måske de færreste, der er klar over, at de vandrende dyrearter har deres helt egen konvention, Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (Bonn-konventionen) eller blot CMS under FN. USA og Canada (som i forvejen har Migratory Bird Treaty Act fra 1918) samt Rusland og Kina er ikke med, men alle EU-lande og de fleste afrikanske og mellemøstlige lande er medlemmer, så i forhold til danske trækfugle er dækningen egentlig ganske god. CMS' primære instrumenter er Agreements (juridisk bindende), Memorandums of Understanding (MOU) og Action Plans.

Blandt disse instrumenter kender en del fuglefolk nok allerede til AEWA (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds), der koordinerer juridisk bindende internationale indsatser for en række vandfugle. MOUs findes fx for rovfugle og arter som Stortræppe, Tyndnæbbet Spove og Vandsanger. En nyere Action Plan er AEMLAP (African-Eurasian Migratory Landbird Action Plan), der primært omhandler mindre landfugle og derved komplementerer AEWA og rovfugle-MOU'en. AEMLAP dækker 34 globalt truede fuglearter inklusive arter som Vandsanger og Turteldue, der allerede har ikke-bindende individuelle Species Action Plans. Sådanne Action Plans indeholder anbefalinger til, hvordan regeringer og NGO'er kan bidrage til de specifikke arters bevarelse.

I februar 2024 publicerede CMS rapporten *State of the World's Migratory Species*. Ifølge den er 44 % af de 1189 arter på konventionens liste med verdens trækfuglearter i tilbagegang, og over en femtedel er truet af udryddelse som følge af de kombinerede effekter af klimaforandringer og andre menneskelige miljøpåvirkninger. Rapporten understreger, at udover tilbagegange og dermed begrænsninger i muligheden for udnyttelse af arterne eller deres kulturelle vigtighed kan det ikke-bæredygtige pres på disse arter lede til forstyrrelser af den naturlige og biologiske regulering i fødekæderne. Blandt trækfugle spiller eksempelvis rovfugle og mindre landfugle en rolle for kontrol af skadedyr (som gnavere og insekter), og gribe bidrager til at mindske sygdomsspredning.

Rapporten giver en række anbefalinger til, hvilke tiltag der kan implementeres af regeringer verden over for at mindske problemerne. Den vigtigste trussel er menneskelige aktiviteter som jagt, fiskeri og anden overudnyttelse, der påvirker 70 % af arterne. Habitatdegradering og -ødelæggelse påvirker 75 % af arterne ved, at bestandene bliver isoleret og dermed hver især bliver for små til at være levedygtige. Effekterne forstærkes af klimaændringerne, der forårsager tidsmæssige forskydninger og ekstremt vejr med tørke, brande og potentielt varmestress.

Kasper Thorup

Gulbrystet Værling er gået kraftigt tilbage pga. illegal jagt og er forsvundet fra store dele af sit vestlige udbredelsesområde. Arten har nu sin egen action plan under CMS. Foto: Eva F. Henriksen.

Så har vi danske navne på alle verdens fuglearter og -racer

Efter nær ved 30 års arbejde er Navnegruppen blevet færdig med navngivningen af alle verdens 11 089 fuglearter og 19 886 racer/underarter. Hele listen ligger på DOFs hjemmeside. Søg "DOF Navnegruppen".

Disse navne er DOFs officielle navne, som bliver brugt i foreningens kommunikation. Herudover er det en stor hjælp til oversættere af bøger, film og andre, og de hidtidige lister bruges allerede flittigt. For rækkefølgen af arterne følger vi dog DOFbasen, som regelmæssigt bliver opdateret fra International Ornithological Committees nyeste liste.

Næsten alle navne på vestpalæarktiske fugle er veletablerede. Polarlomvie er for længst blevet almindeligt brugt fremfor Kortnæbbet Lomvie, men der er stadigvæk nogle, der bruger det helt overflødige Grønbenet foran Rørhøne, og der er frit valg mellem

Parktræløber og Korttået Træløber, hvor vi er nogle, der mener, at sidstnævnte ligesom Kortnæbbet Lomvie er et forældet museumsnavn fra dengang, man skød fuglene for at se, hvad det var for en art. Navnet Parktræløber refererer ikke til en bypark, men til det åbne parklandskab med spredte gamle træer, som arten ynder.

Ingen har kunnet finde på bedre navne til Islandsk Ryle (som ikke yngler på Island), Islandsk Hvinand (som yngler i det meste af Nordamerika) eller Kortnæbbet Gås, som man da i det mindste kan se er mere kortnæbbet end Sædgåsen.

Stort til lykke til Navnegruppen med afslutningen på de mange års arbejde.

Hans Meltofte

Parktræløber og Rørhøne er nye danske fuglenavne. Foto: Peter Bonne Eriksen.